

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20 051.157
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору педагогічних наук,
професору Галині БІЛАВИЧ
(76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57)

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри теорії фізичного виховання та рекреації Волинського національного університету імені Лесі Українки Белікової Наталії Олександрівни про дисертаційну роботу Божка Олександра Анатолійовича на тему «Становлення і розвиток спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України (90-ті рр. ХХ–перша чверть ХХІ ст.)», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертації зумовлена сучасними викликами, що постають перед системою вищої освіти України у сфері збереження та зміцнення здоров'я студентської молоді. Трансформаційні процеси у суспільстві, зростання навчального й психоемоційного навантаження, зниження рівня рухової активності та погіршення показників фізичного й психосоціального здоров'я студентів об'єктивно потребують перегляду підходів до організації спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти.

Особливої значущості проблема набуває в умовах модернізації освітнього простору, коли заклади вищої освіти мають виконувати не лише освітню, а й здоров'язбережувальну, соціалізаційну та превентивну функції. У цьому контексті науково обґрунтований аналіз історико-педагогічних передумов становлення спортивно-оздоровчої роботи, визначення закономірностей її розвитку та пошук сучасних організаційно-методичних рішень є вкрай необхідними.

Актуальність теми також підсилюється наявністю суперечностей між задекларованими в нормативно-правових документах цілями щодо формування здорового способу життя студентів і реальним станом упровадження спортивно-оздоровчих програм у практику діяльності ЗВО України.

Таким чином, обрана тема дисертації є науково й соціально значущою та відповідає сучасним потребам розвитку вищої освіти, що підтверджує її безсумнівну актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертаційне дослідження є складником науково-дослідницької роботи кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника «Історико-педагогічні проблеми навчання і виховання у системі безперервної освіти» (державний реєстраційний номер 0108U009122).

Тему дисертаційної роботи «Становлення і розвиток спортивно-оздоровчої роботи в закладах вищої освіти України (90-ті рр. ХХ–перша чверть ХХІ ст.)» затверджено на засіданні Вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (протокол № 4 від 26 квітня 2022 р.) та уточнено на засіданні Вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 05 від 02 квітня 2025 р.).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Найбільш суттєвим науковим результатом є здійснений автором комплексний історико-педагогічний аналіз становлення та розвитку спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України, на основі якого обґрунтовано авторську періодизацію цього процесу. Запропонована періодизація базується на поєднанні соціально-історичних, нормативно-освітніх та педагогічних критеріїв і дозволяє системно осмислити еволюцію спортивно-оздоровчої діяльності як складової освітнього процесу ЗВО.

До вагомих результатів належать розроблені автором організаційно-педагогічні засади спортивно-оздоровчої діяльності зі здобувачами вищої освіти у хронологічних межах дослідження та інноваційна модель-рамка спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти, яка ґрунтується на педагогічних засадах студентоцентрованості, інтеграції формальної й неформальної освіти та здоров'язбережувального підходу. Запропонована модель має узагальнений педагогічний характер і може бути адаптована до різних типів ЗВО.

Важливим результатом дослідження є обґрунтування освітнього потенціалу елективних та позааудиторних форм спортивно-оздоровчої діяльності як ефективного засобу педагогічного впливу на формування відповідального ставлення студентів до власного здоров'я та активної життєвої позиції.

Одержані результати розширюють наукові уявлення щодо організації спортивно-оздоровчої роботи у вищій школі, уточнюють зміст відповідних педагогічних категорій і створюють теоретичне підґрунтя для підвищення ефективності спортивно-оздоровчої роботи в сучасних закладах вищої освіти України з урахуванням інноваційних підходів та європейських освітніх практик.

Оцінюючи **ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій**, сформульованих у дисертації Божка Олександра Анатолійовича, ми дійшли висновку, що рівень наукового обґрунтування основних положень дисертації забезпечений продуманою логікою організації дослідження та коректним застосуванням комплексу методів наукового пізнання. Обрані методи є адекватними меті та завданням дослідження.

Основні наукові положення ґрунтуються на системному аналізі широкого кола наукових і нормативно-правових джерел, що дозволило авторові коректно окреслити теоретичні засади дослідження й забезпечити належний рівень наукової аргументації. Використання історико-педагогічного, системного та структурно-функціонального підходів забезпечує внутрішню узгодженість теоретичних положень. Кількісні показники дозволили виявити закономірності організації спортивно-оздоровчої роботи у ЗВО, а їх якісний аналіз забезпечив глибше розуміння педагогічних механізмів досліджуваних процесів, що в сукупності посилює валідність отриманих наукових положень.

Сформульовані у роботі висновки логічно впливають зі змісту розділів дисертації, безпосередньо пов'язані з поставленими завданнями та підтверджені результатами аналізу теоретичних джерел і даними емпіричної частини дослідження. Простежується відповідність між метою, завданнями, отриманими результатами та узагальненими висновками, що свідчить про цілісність наукової логіки роботи.

Усе зазначене вище в сукупності забезпечує обґрунтованість сформульованих у дисертації положень, висновків та рекомендацій.

Визначаючи **значення для науки й практики** одержаних автором результатів необхідно наголосити на тому, що результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення підходів до організації спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти, зокрема, у напрямі впровадження елективного курсу «Теорія і методика спортивно-масової роботи», а також розробленого сайт-блогу «SportEduHub» для забезпечення доступу до науково-методичних матеріалів, нормативно-правової бази, рекомендацій щодо проведення спортивно-оздоровчих заходів та впровадження інноваційних технологій у сфері фізичного виховання.

Зміст і результати наукового дослідження, а також матеріали елективного курсу можуть використовуватися науково-педагогічними працівниками під час викладання освітніх компонентів «Теорія і методика фізичного виховання», «Менеджмент фізичної культури і спорту», «Організація спортивно-масової роботи», «Оздоровчі технології» тощо; у процесі підготовки навчальних планів, програм і навчально-методичних посібників для закладів вищої освіти. Авторські напрацювання будуть

корисними для здобувачів вищої освіти, фахівців у сфері фізичної культури і спорту, тренерів, організаторів спортивних заходів для вдосконалення професійної діяльності; органів студентського самоврядування та спортивних клубів ЗВО для розробки та реалізації програм і проєктів, спрямованих на підвищення рівня фізичної активності студентської молоді.

Структура та оцінка змісту дисертації. Структурно дисертаційна робота є обґрунтованою, логічно побудованою й адекватно відображає траєкторію руху проведеного дослідження. Не викликають заперечень основні структурні частини роботи: мета роботи відповідає методології дослідження, а поставлені завдання обумовили зміст і структуру дисертації, яка презентована вступом, трьома розділами, загальними висновками, списком літературних джерел (336 найменувань), додатками. Дисертація викладена на 295 сторінках, з яких 182 становлять основний текст.

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми наукового пошуку, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, його хронологічні і територіальні межі, розкрито методи дослідження, його наукову новизну і практичне значення, подано відомості про впровадження та апробацію результатів дослідження, виділено особистий внесок здобувача, публікації автора, структуру й обсяг дисертації.

У *першому розділі* «**Спортивно-оздоровча робота у закладах вищої освіти України як історико-педагогічна проблема**» здійснено ґрунтовний теоретико-методологічний та історико-педагогічний аналіз проблеми спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти. Автором систематизовано наукові підходи, уточнено базові поняття та обґрунтовано авторську періодизацію розвитку досліджуваного явища, що створює надійне теоретичне підґрунтя для подальшого дослідження.

У *другому розділі* «**Організаційно-педагогічні засади спортивно-оздоровчої роботи зі здобувачами вищої освіти у закладах вищої освіти України (90-ті рр. ХХ–перша чверть ХХІ ст.)**» розкрито особливості становлення спортивно-оздоровчої роботи у ЗВО України (1993–2004рр.); схарактеризовано розвиток і інституалізацію спортивно-оздоровчої роботи у ЗВО України (2004–2014 рр.); окреслено шляхи модернізації та інтеграції спортивно-оздоровчої роботи в ЗВО України (2014 р. – 2022 р.).

У *третьому розділі* «**Перспективи розвитку спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України на сучасному етапі**» розкрито інноваційні підходи до організації спортивно-оздоровчої діяльності у закладах вищої освіти України; визначено методичні рекомендації щодо підвищення ефективності спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України на сучасному етапі.

У роботі відсутні окремі підрозділи з висновками до кожного з розділів; водночас основні результати та узагальнення логічно інтегровані в текст дисертації та систематизовані в *загальних висновках*.

Аналіз змісту дисертації дає підстави для висновку про те, що поставлені у роботі завдання розв'язано, мету наукового пошуку загалом досягнуто.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях. Аналіз публікацій Божка О. А. засвідчує їхню відповідність вимогам до оприлюднення результатів дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Зокрема, серед загальної кількості робіт здобувача (11): 4 публікації у наукових фахових виданнях України категорії «Б»; 4 статті у виданнях, що додатково відображають результати дослідження; 3 публікації апробаційного характеру.

Під час аналізу змісту дисертації, а також наукових публікацій дисертанта, ознак порушення академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи Божка Олександра Анатолійовича, вважаємо за необхідне зробити деякі зауваження та побажання:

1. У дисертації використано окремі напрацювання зарубіжних авторів, що дозволяє окреслити міжнародний контекст проблеми, однак, на нашу думку, повноцінна порівняльна характеристика вітчизняного та закордонного досвіду могла б бути подана більш розгорнуто за рахунок зіставлення моделей організації спортивно-оздоровчої роботи в закладах вищої освіти різних освітніх систем.
2. У дисертації автор визначає модель-рамку спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти як інноваційну (с. 169–170). Варто було б конкретизувати, які саме структурні, змістові або організаційно-педагогічні характеристики моделі надають їй статусу інноваційної, порівняно з наявними моделями у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях.
3. З огляду на те, що другий курс магістратури є завершальним етапом підготовки й орієнтований на узагальнення та професійну спеціалізацію здобувачів вищої освіти, потребує додаткового обґрунтування позиція дисертанта щодо педагогічної доцільності запровадження елективного курсу «Теорія і методика спортивно-масової роботи» саме на цьому етапі навчання, зокрема в контексті сформованості професійних компетентностей магістрантів та можливостей практичного застосування набутих знань. Разом з тим, не повністю зрозуміло, в освітній процес яких саме закладів вищої освіти та в якому форматі цей курс було впроваджено.
4. У додатку 3 наведено повний інструментарій анкетного опитування, однак не всі відповіді на запитання анкети отримали відображення в аналітичній

частині дисертації. Тому потребує уточнення, за якими критеріями здійснювався відбір анкетних показників для подальшого аналізу та яким чином інші зібрані дані використовувалися в процесі узагальнення результатів.

Зазначені зауваження мають дискусійний характер, не знижують загальної наукової цінності дисертаційної роботи та не впливають на основні результати й висновки дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Божка Олександра Анатолійовича на тему «Становлення і розвиток спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України (90-ті рр. ХХ–перша чверть ХХІ ст.)» є завершеним самостійним дослідженням, яке за ступенем наукової новизни, теоретичною і практичною цінністю, змістом та обґрунтованістю висновків відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор – Божок Олександр Анатолійович – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії фізичного
виховання та рекреації

Волинського національного
університету імені Лесі Українки

Наталія БЄЛІКОВА